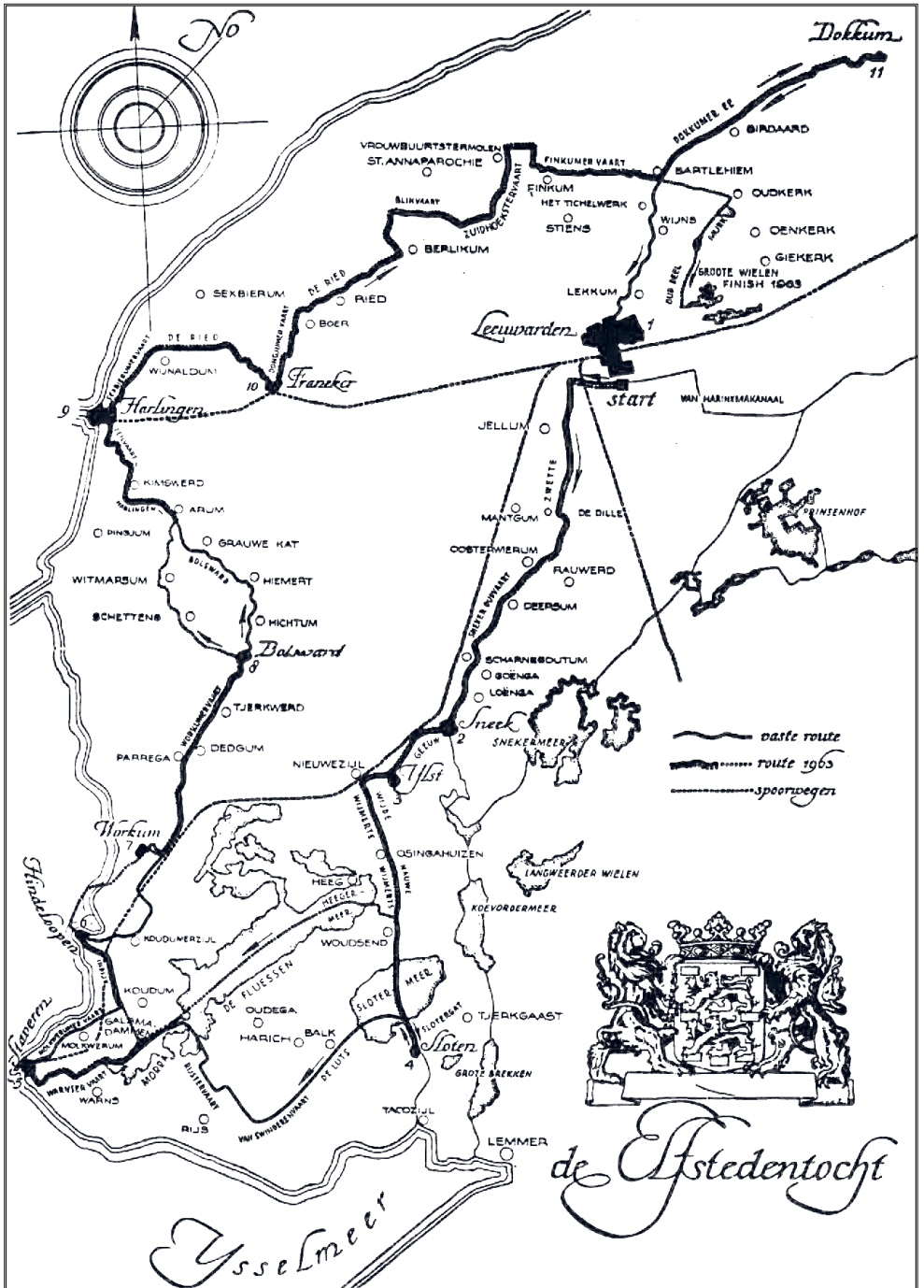

DE EENZAME SCHAATSER
En de Elfstedentocht van 18 januari 1963

Willem Brouwer

DE EENZAME SCHAATSER

En de Elfstedentocht van 18 januari 1963

2024

Uitgeverij de Brouwerij
Maassluis

Uitgeverij de Brouwerij | Brainbooks wil met literaire non-fictie kennis vergroten en discussie bevorderen rond sociaal-medische en maatschappelijk relevante onderwerpen.

Andere boeken van Willem Brouwer bij Uitgeverij de Brouwerij:

Gooi me niet weg
Een liefdevol verhaal over partnerzorg bij alzheimer
ISBN 9789078905059 (2018)

Ken je me nog?
De zorg voor mijn echtgenote in de laatste fase van dementie
ISBN 9789083114507 (2020)

Gelieve u te ontdoen van hoed, korset en directoire
Herinneringen van een gynaecoloog 1960-2023
ISBN 9789078905073 (2024)

©2022 Willem Brouwer
De eenzame schaatser
ISBN 9789083114576
NUR 320, 402

Eerste druk: januari 2022
Tweede druk: maart 2023
Derde druk: februari 2024

De coverfoto van dit boek met de auteur als 'eenzame schaatser' is genomen ergens tussen Bolsward en Schettens, en afkomstig van het Eerste Friese Schaatsmuseum te Hindeloopen. Fotograaf onbekend.

Vormgeving cover en binnenwerk: Henriette Faas
Uitgeverij de Brouwerij | Brainbooks
www.uitgeverijdebrouwerij.nl
info@brainbooks.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ter nagedachtenis aan Tineke (1942-2020)

*"De wereld om mij heen wordt van een onbeschrijflijke
schoonheid als boven de besneeuwde velden de zon oprijst
en de toppen der bomen tot roze boeketten maakt tegen de
blauwe hemel."*

Johan Fabricius, over de ochtend van 18 januari 1963

Inhoudsopgave

Proloog	11
Café Hamming	17
Een afvalwedstrijd	23
Weet waar jullie aan beginnen	31
De route	38
Een macabere start	39
Zwette en Sneeker Oudvaart	44
Een bijzondere dageraad	50
Het dorp aan de wieke	55
Het Slotermeer	59
Ontmoeting op de Fluessen	63
Stavoren, een keerpunt	67
Schaatsen over de wieden	70
IJsselmeer	75
Het dorp dat verdween	79
Workumer trekvaart	82
Alleen op de wereld	86
Mijn vader	89
Franeker	100

Ijsbaancultuur	103
De noordelijke route	107
Een halfhartig applaus	112
Finkumer vaart	114
Dokkumer Ee	118
Laatste traject	121
Een flinke vent	126
De uilen van het Martinikerkhof	131
De tocht van Pim Mulier	140
Het heilige kruisje	146
Een Nederlandse speelfilm	150
Mantelzorger	158
Terug op het ijs	163
Terug naar 1963	169
Epiloog	179
Aangehaalde lectuur	185
Dankwoord	187

Proloog

Ik mag niet klagen. Dat zegt mijn verstand, maar mijn gevoel zegt iets anders. Al is het doorgaans wel mijn antwoord op de vraag hoe het met me gaat: ‘Goed, goed, mag niet klagen.’ En ik klaag ook niet. Er is veel om dankbaar voor te zijn: ondanks mijn gevorderde leeftijd voel ik me gezond, heb twee zonen die zich om mij bekommeren en zes leuke kleinkinderen, woon zelfstandig in een mooi huis in een dorp in Friesland en kijk terug op een loopbaan als gynaecoloog. Maar missen doe ik haar wel.

Tineke, mijn echtgenote, is er niet meer, en een paar jaar vóór haar overlijden ook eigenlijk al niet. Buitenstaanders leven met je mee na de dood van een partner. Zo’n verandering maakt even indruk, maar het leven gaat door en het wordt weer gewoon. Het hoort bij het leven, zeker als je al wat ouder bent, er blijft altijd één over. Het verdriet van een ander is soms ook moeilijk te begrijpen.

‘Koester je herinneringen, je bent gezegend als die herinneringen zo goed zijn,’ zeggen ze. Dat doe ik ook, mijn herinneringen koesteren, maar die zijn zo dubbel. Ik heb ontzettend veel herinneringen aan mijn echtgenote toen ze geestelijk nog in orde was en we een gelijkwaardige relatie

hadden, maar daarnaast zijn er ook de recentere herinneringen aan de periode dat ze veranderde. Dat ging zover dat ze op een gegeven moment niet meer wist dat we getrouwd waren of hoe we elkaar hebben leren kennen.

Toen ze ziek werd viel me niet op dat er wat aan de hand was. Anderen zagen het wel. Het begon met kleine vergissingen, ik maakte haar erop attent. Maar ze wist steeds een verklaring te geven, ze verdrong het, en dat deed ik ook. Het werd erger, tot ontkennen niet meer mogelijk was.

Terugdenkend aan de gebeurtenissen van de laatste jaren, is mijn eerste gedachte aan hoe zij op een bepaald moment was: toen kon ze nog dit, toen kon ze nog dat, toen zijn we nog op bezoek geweest bij een kleinkind en wist ze nog wie hij of zij was.

Al met al heeft de overgang van een normaal functionerende, intelligente en belezen persoon tot het meest afhankelijke zorgobject dat je kunt voorstellen, tien jaar geduurd. Tineke werd steeds onbereikbaar, en toen was ze er helemaal niet meer. Het was een dubbel afscheid, van de persoon die ze ooit was en de persoon die mijn zorgobject was.

Ik probeer kort na haar dood zoveel mogelijk aan de goede tijden te denken. Toch is het vooral de periode dat ze van me weggleed, die laatste periode met de meest intensieve zorg, die mijn gedachten beheerst. Ook in die tijd waren er gelukkige momenten, zeker wel, daarover valt evenmin te klagen, maar daarbij was er wel steeds de zorg over de toekomst.

Dat ze er niet meer is, grijpt me meer aan dan ik voor mogelijk had gehouden, ondanks haar vergevorderde

alzheimer. Mijn vader zei eens kort voor zijn overlijden: ‘De één zal de ander op een goed of kwaad moment een groot verdriet aandoen.’

Je luistert weleens naar liefdesliedjes met sentimentele teksten als: *Ik mis je zo, Waarom ging je van me heen, Ik zal altijd op je wachten*, etc. Iemand legde me eens uit dat er tussen rouw en liefdesverdriet weinig verschil zit. Maar bij een verloren liefde is er altijd nog de hoop dat je eens weer tot elkaar komt. Bij rouw weet je zeker dat iemand voor altijd weg is, tenzij je geloof sterk genoeg is...

Wakker worden zonder haar naast me, ik kan er maar niet aan wennen. Het beklemt me zelfs. Rechts van me is alleen een hoofdkussen dat ik kan aaien, terwijl ik haar nog kortgeleden zo kon aanraken bij het wakker worden. Zij vond dat prettig, zelfs toen ze nog amper meer wist wie er naast haar lag.

Om het bed heen lopend kom ik aan de kant waar Tineke destijds sliep en trek daar het dekbed naar me toe zodat ze, als ze er nog geweest zou zijn, er goed en lekker warm onder ligt. Ook dit gaat vanzelf. Het is een automatisme, een handeling die ik in de voorgaande jaren bijna elke ochtend uitvoerde.

Op het moment dat ik dit schrijf, is het driekwart jaar geleden dat ze overleed. Morgen zou ze 79 jaar zijn geworden. Maria, een oud-collega die nog steeds werkzaam is op het ziekenhuis, weet dat ik het moeilijk heb. Ze stuurt me een brief: *Het heeft ook iets moois, dat je zo'n grote ware liefde in je leven gehad hebt*, schrijft ze. *Dat is lang niet iedereen ge-*

ven. Hoeveel mensen kijken niet in onverschilligheid of zelfs met wrok terug op de relatie die ze gehad hebben met de vader of de moeder van hun kinderen.

Ik lees dit meermalen terug om het goed tot me door te laten dringen. Ja, ze heeft gelijk, ik heb ook ontzettend veel geluk gehad.

Elke relatie heeft een begin en een einde. Voordat ze in mijn leven was, leefde ik alleen, net als nu. Mijn denken was gericht op 'ik' en niet op 'wij'. Dat is lang geleden. Toen ze in mijn leven kwam, veranderde dat. Je mijmert weleens over het proces waarin je beider levens zo onlosmakelijk met elkaar vervlochten raakten. Wat was het moment dat ons sololeven een gezamenlijk leven werd?

Omdat zij door de alzheimer niet meer wist hoe we elkaar hadden leren kennen en zelfs niet meer dat we getrouwd waren, ging ik daar des te meer over nadenken.

Het was de winter van 1962-1963 die ons bij elkaar bracht. Het was de strengste winter die ik ooit heb meegeemaakt. Een bijzondere dag was 18 januari 1963, de dag van de Elfstedentocht. Tot die tijd was ze een goede kennis, een studiegenoot, niets meer en niets minder. We studeerden beiden geneeskunde in Groningen.

Om twee redenen denk ik aan die winter met groot genoeg terug: het was het begin van onze relatie. Daarnaast denk ik aan het plezier dat ik als fanatieke natuurijschaatser beleefde.

Het was een merkwaardige winter. Zelfs vergeleken met de kleine ijstijd van een paar eeuwen terug was hij extreem.

In die winter reed ik de legendarische en eveneens extreme Elfstedentocht, die vervolgens voor een groot deel de rest van mijn leven heeft bepaald.

Café Hamming

Op de hoek van de W.A. Scholtenstraat en de Oostersingel in Groningen ligt café De Gouden Zweep, dat bij de medisch studenten bekend staat als Café Hamming. Schuin ertegenover staat aan de ene kant van de weg het fysiologisch-chemisch laboratorium en aan de andere kant, recht ertegenover, het anatomisch laboratorium. In beide gebouwen bevinden zich collegezalen, waar de rijen klapstoeltjes met schrijftableaus als in een amfitheater omhooglopen.

Tussen de colleges door drinken we in het café een kop koffie voor een kwartje. Er staat een biljarttafel en er is een grote tapkast van waar de koffie wordt aangereikt. Hier ontmoet ik mijn medestudenten geneeskunde, ook die van andere jaren. Ze staan meestal in groepjes bij elkaar, de VERA-leden van gereformeerde huize, groepjes Albertus-leden, de katholieke club, de Vindicaters en Unitas-leden. Er zijn medische studenten die uit Noorwegen afkomstig zijn, ook zij zoeken elkaar op.

Er bestaat een ongeschreven dresscode. We kleden ons allemaal nog met jasje en dasje, en de roeiers dragen met enige trots hun Aegir stropdas. We hebben de sjaal dubbelgevouwen om de nek, liefst ook de sjaal van de eigen club.

En als er examen wordt gedaan, dragen we een jacquet.

Iedereen heeft zijn collegedictaat bij zich, meestal een ringband die we volschrijven met wat we horen op college. Het is puur frontaal onderwijs, ouderwets, maar de verplichting om het gehoorde om te zetten in een dictaat betekent wel dat direct veel van de stof blijft hangen. Natuurlijk hebben we ook dikke medische tekstboeken in de kast staan, maar voor de examens zijn de collegedictaten, waaruit we onze basiskennis halen, van het grootste belang. De examinator wil weten wat hij het afgelopen jaar heeft verteld.

Zo was het toen, ongeveer zestig jaar geleden, een lichter aanstaande artsen met een verwachtingsvolle toekomst, waarvan elk een eigen richting zou opgaan. Nu denk ik terug aan de korte momenten daar, tussen de colleges door in dat café.

Het is begin januari 1963, de kerstvakantie is voorbij, de colleges zijn weer begonnen. We staan pratend in Café Hamming, met collegedictaat onder de arm en een kop koffie in de hand. De Noorse studenten kunnen met eigen ogen zien dat het in Nederland net zo winters kan zijn als in hun eigen land. Alles ligt onder de sneeuw, die maar niet verdwijnt omdat het al weken behoorlijk vriest.

Tineke Zijlstra staat bij de jongens en een paar meisjes uit Noorwegen en vraagt hoe het daar rond de kerst was. Later verneem ik dat ze er in die tijd ook Noors bij studeerde. Mijn blik blijft enkele momenten tersluiks op haar gericht. Ze is een opvallend type aan wie weleens wat meer aandacht besteed kan worden, maar op dit moment heb ik andere prioriteiten.

Met het oog op een eventuele Elfstedentocht moet ik weten hoe de ijstoestand in Friesland is, dus ga ik bij een paar jaargenoten staan van wie ik weet dat ze uit Friesland komen.

‘Aan het begin van de vakantie heb ik nog in Friesland geschaatst,’ begin ik, waarmee de aandacht meteen op mij gericht is. ‘Rond kerst ben ik over de Dokkumer Ee een paar keer op en neer naar Dokkum geweest. Goed ijs, maar het waaide hard. Daarna is er veel sneeuw gevallen en ik heb geen idee hoe het er nu is. Weten jullie meer?’

Ze kijken me verbaasd aan; iemand die niet uit Friesland komt maar wel al in hun provincie volop heeft geschaatst?

Mijn Friese jaargenoten hebben niet de drive die mij het ijs op jaagt, en ik beschouw degenen met wie ik sta te praten dan ook niet als echte schaatsers.

‘Bij ons wordt alleen op de ijsbaan geschaatst,’ zegt Catrienus Rouwé uit Grou. Wel heeft Jaap Dankert uit Finkum, een dorp dat aan de route ligt, schaatsers gezien op een geveegd baantje bij hem voor de deur.

‘Wou je meedoen?’ vraagt Kees Buiten.

‘Als het doorgaat, ja, maar het is allemaal nogal onzeker geworden met die sneeuw erbij.’

Zelf is hij geen schaatser en hij komt ook niet uit Friesland. Door hem heb ik me onlangs laten verleiden toe te treden tot het klassieke zangkoor van Bragi, de muziekvereniging van Vindicat, hoewel mijn zangkunst weinig voorstelt. Het is er gezellig met al die leuke alten en sopranen, had Kees gezegd, wiens muzikaal niveau ver boven dat van mij uitsteekt.

Dan schuift zowaar Tineke Zijlstra aan, van wie mij in-

middels bekend is dat ze ook uit Friesland komt.

‘Wim Brouwer wil aan de Elfstedentocht meedoen,’ zegt een van de Friese studenten tegen haar.

‘Als het doorgaat. Het ijs zou erg slecht zijn,’ zeg ik maar.

We kijken elkaar even aan, waarbij ik het gevoel heb dat ze me meer dan aandachtig opneemt, kennelijk enigszins verbaasd dat deze jongen een schaatser is. Ze is een jaar verder dan ik en heeft de meeste kennissen in haar eigen jaar van aankomst. Toevalligerwijs zingt ze ook bij Bragi. Of ze ook een vast vriendje heeft is me niet bekend.

‘Als Friezin moet dat je wel aanspreken,’ zegt iemand tegen haar. ‘*Do wolst toch dat dyn takomstige man de Elfstedentoch riden hat?*’ (Je wilt toch dat je toekomstige man de Elfstedentocht gereden heeft?). Friezen onderling spreken elkaar, ook buiten de provincie, graag aan in hun eigen taal, ook als het overige gezelschap niet Friestalig is.

Ze doet alsof ze het niet hoort. Ze laat zich waarschijnlijk niet uithoren over iets dat ze als een pure privézaak beschouwt.

Ik vind haar wel leuk, ze is erg ad rem, goed gebekt. Maar verder weet ik niet veel van haar. Sinds ze aan me is voorgesteld, maken we zo nu en dan een praatje, maar daar blijft het bij. We zien elkaar ook regelmatig omdat we beiden een betaalde functie hebben als snijzaal assistent, maar wel op verschillende dagen. Ik denk haar nog weleens mee te kunnen vragen voor een feest, of om samen naar de bioscoop te gaan. Contactmogelijkheden zijn er genoeg, maar mijn aandacht is gericht op het schaatsen, dat beheerst nu mijn leven.